

Duitsland – Keulen – 19 augustus 2005

Aartsbisschoppelijk paleis

Oecumenische ontmoeting

Toespraak bij de oecumenische ontmoeting

Dierbare broeders en zusters in Christus, ons aller Heer!

Het vervult mij met vreugde bij gelegenheid van mijn bezoek aan Duitsland u, de vertegenwoordigers van de andere kerken en kerkelijke gemeenschappen, te ontmoeten. Ik begroet u allen van harte! Daar ik zelf uit dit land kom, weet ik hoeveel verdriet de breuk in de geloofseenheid voor veel mensen en veel gezinnen met zich mee heeft gebracht. Daarom heb ik ook direct na mijn verkiezing tot bisschop van Rome als opvolger van de apostel Petrus het vaste voornemen geuit het opnieuw tot stand brengen van de volledige en zichtbare eenheid van de christenen tot een prioriteit van mijn pontificaat te maken.

Daarbij wilde ik bewust in het voetspoor van twee van mijn grote voorgangers treden: paus Paulus VI, die nu al weer meer dan veertig jaar geleden het conciliedecreet over de oecumene *Unitatis redintegratio* ondertekende, en Johannes Paulus II, die dit document tot richtlijn van zijn handelen maakte. In de oecumenische dialoog heeft Duitsland een bijzondere betekenis. Het is namelijk niet alleen het land waar de Reformatie begon, maar ook één van de landen waar de oecumenische beweging van de twintigste eeuw van uitging. Als gevolg van de immigratie van de afgelopen jaren hebben ook leden van de orthodoxe en de oude Kerken van het Oosten in dit land een nieuw vaderland

gevonden. Dat heeft zonder twijfel de confrontatie en de uitwisseling bevorderd. Wij verheugen ons gezamenlijk te kunnen vaststellen dat de dialoog in de loop van de tijd heeft geleid tot een herontdekking van de broederlijkheid en onder de christenen van de verschillende kerken en kerkelijke gemeenschappen een opener en meer vertrouwvolle sfeer geschapen heeft. Mijn vereerde voorganger heeft in zijn Encycliek *Ut unum sint* (1995) juist dat als een buitengewoon betekenisvol resultaat van de dialoog genoemd.¹

De broederlijkheid onder de christenen is niet gewoon een vaag gevoel en komt

1. Vgl. Johannes Paulus II, Encycliek *Ut unum sint* (25 mei 1995), 41 e.v.; 64, in: *Kerkelijke documentatie* 23/6-7 (oktober 1995), 309 e.v.; 320.

ook niet voort uit een soort onverschilligheid voor de waarheid. Zij is gegrondvest op de bovennatuurlijke werkelijkheid van de ene doop, waardoor wij leden zijn van het ene Lichaam van Christus (vgl. 1Kor 12,13; Gal 3,28; Kol 2,12). Gezamenlijk belijden we Christus als God en Heer; gezamenlijk erkennen we Hem als de enige Middelaar tussen God en de mensen (vgl. 1Tim 2,5), en wij benadrukken dat wij Hem allen toebehoren.² Op deze basis heeft de dialoog vruchten opgeleverd. Ik wil hierbij noemen het onderzoek naar de wederzijdse veroordelingen, waartoe Johannes Paulus II bij zijn eerste bezoek aan Duitsland in het jaar 1980 de aanzet gegeven heeft, en bovenal de 'Gemeenschappelijke Verklaring over de rechtvaardigingsleer' (1999), die het resultaat van dit onderzoek was en geleid heeft tot overeenstemming over fundamentele kwesties, die sinds de zestiende eeuw strijdpunten vormden. Ook moeten we dankbaar de resultaten erkennen van de gezamenlijke stellingname met betrekking tot belangrijke thema's zoals de fundamentele vragen aangaande de bescherming van het leven en de bevordering van gerechtigheid en vrede. Ik ben mij er volledig van bewust dat veel christenen in dit land – en niet alleen in dit land – verdere concrete stappen tot toenadering verwachten. Die verwacht ik ook. Het is in feite het gebod van de Heer, maar ook een gebod van deze tijd, dat de dialoog op alle niveaus van het kerkelijk leven wordt voortgezet. Natuurlijk moet dat met oprechtheid en gevoel voor realisme gebeuren, met geduld en met volharding, trouw aan de stem van het eigen geweten. De dialoog mag niet ten koste van de waarheid gaan; de dialoog moet in liefde en waarheid gevoerd worden. Ik wil hier geen programma ontwikkelen voor de nu actuele thema's voor dialoog – dat is de

taak van theologen in samenwerking met de bisschoppen. Slechts één opmerking wil ik mij permitteren: de ecclesiologische vragen, met name de vraag wat betreft het gewijde ambt – het priesterschap – zijn onlosmakelijk verbonden met de vraag naar de relatie tussen heilige Schrift en Kerk, dat wil zeggen tussen de juiste uitleg van het woord van God en hoe deze zich ontvouwt in het leven van de Kerk.

De grote ethische vragen van onze tijd vormen een dringende prioriteit voor de oecumenische dialoog; hier verwachten de mensen van vandaag met recht een gemeenschappelijk antwoord van de christenen op hun vragen. Godzijdank lukt dat in veel gevallen, maar helaas niet altijd. Door tegenspraak op dit gebied verliezen de getuigenis voor het evangelie en de ethische oriëntering, die wij de mensen en de samenleving zouden moeten bieden, aan kracht en nemen vaak vage vormen aan, zodat we tekort schieten wat betreft het noodzakelijke getuigenis in onze tijd. Onze verdeeldheid is in tegenspraak met de wil van Jezus en maakt ons voor de mensen ongeloofwaardig.

Waarover gaat het bij het herstellen van de eenheid onder alle christenen? De katholieke Kerk streeft ernaar de volledige, zichtbare eenheid onder de leerlingen van Christus te bereiken, zoals het Tweede Vaticaans Concilie in verschillende documenten gedefinieerd heeft.³ Deze eenheid bestaat naar onze overtuiging onverliesbaar in de katholieke Kerk.⁴ Zij betekent echter geen uniformiteit in alle uitingen van theologie en spiritualiteit, in liturgische vormen en discipline. Eenheid in verscheidenheid en verscheidenheid in eenheid: in de homilie op het

2. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, Decreet over de katholieke deelneming aan de oecumenische beweging *Unitatis redintegratio*, 22; *Ut unum sint*, 42, in: *a.u.*, 310.

3. Vgl. Tweede Vaticaans Concilie, dogmatische Constitutie over de Kerk *Lumen gentium*, 8, 13; *Unitatis redintegratio*, 2, 4, e.a..

4. Vgl. *Unitatis redintegratio*, 4.

Hoogfeest van de HH. Petrus en Paulus op 29 juni jongstleden heb ik beklemtoond dat volledige eenheid en ware katholiciteit samen gaan. De noodzakelijke voorwaarde, om dit samenzijn te kunnen verwerkelijken, is dat de inzet voor de eenheid voortdurend gezuiverd en vernieuwd wordt, dat deze voortdurend groeit en rijpt. Daartoe kan de dialoog bijdragen. De dialoog is meer dan een gedachtewisseling; de dialoog is een uitwisseling van gaven,⁵ waarbij de kerken en de kerkelijke gemeenschappen ieder hun eigen rijkdommen kunnen inbrengen.⁶ Dankzij deze inzet kan de weg stap voor stap worden voortgezet, tot de volledige eenheid bereikt is, als “wij allen tezamen komen tot de eenheid in het geloof en de kennis van Gods Zoon, tot de volmaakte Man, tot de gehele omvang van de volheid van de Christus” (Ef 4,13). Het is duidelijk dat zo’n dialoog zich uiteindelijk alleen kan ontvouwen in een sfeer van waarachtige en gepaste spiritualiteit. Alleen op eigen kracht kunnen we de eenheid niet ‘maken’. We kunnen ze alleen ontvangen als gave van de heilige Geest. Daarom vormt de geestelijke oecumene, dat wil zeggen het gebed, de bekering en de heiliging van het leven, het hart van de oecumenische beweging.⁷

Men zou ook kunnen zeggen: de beste vorm van oecumene is te leven naar het evangelie.

Ik zie een troostrijke reden tot optimisme in het feit dat er tegenwoordig een soort geestelijk ‘netwerk’ ontstaat tussen katholieken en christenen uit de verschillende kerken en kerkelijke gemeenschappen: ieder individu zet zich in door gebed, door het eigen leven te onderzoeken, de herinneringen te zuiveren en open te staan voor naastenliefde. De vader van de geestelijke oecumene, Paul Couturier, heeft in deze context gesproken van een “onzichtbaar klooster”, dat binnen zijn muren deze voor Christus en zijn Kerk enthousiaste mensen verzamelt. Ik ben ervan overtuigd dat als een groeiend aantal mensen zich aansluit bij het gebed van de Heer “opdat zij allen één mogen zijn” (Joh 17,21), dat zulk een gebed in de Naam van Jezus niet onverhoord zal blijven (vgl. Joh 14,13; 15,7.16 e.a.). Met de hulp van boven zullen wij voor de verschillende vragen die nog open zijn praktische oplossingen vinden, en het verlangen naar eenheid zal uiteindelijk worden vervuld, op de tijd en de wijze die Hij wil. Ik nodig u allen uit samen met mij deze weg te gaan.

5. Vgl. *Ut unum sint*, 28, in: *a.w.*, 305.

6. Vgl. *Lumen gentium*, 8, 15; *Unitatis redintegratio*, 3, 14 e.v.; *Ut unum sint*, 10-14, in: *a.w.*, 297-299.

7. Vgl. *Unitatis redintegratio*, 8; *Ut unum sint*, 15 e.v., 21, e.a., in: *a.w.*, 299 e.v., 302, e.a..